

Näthat & nätkärlek med Elza Dunkels

Om vi vill veta vad barn och unga gör på internet och hur de tänker om det – då borde vi fråga dem!

Elza Dunkels, forskare i tillämpad forskningsvetenskap på Umeå universitet besökte den 4 december 2017 Göteborg för en heldag om barn och ungas vilkor på internet.

Hur tänker unga själva om sitt internetanvändande? Det är inget svårt att få veta vad vuxna tänker, det framkommer vid fikabord och i media. Men det är sällan som vi låter barnen komma till tals. Ofta finns en medvetenhet om att barn är bra på ny teknik, medan vuxna kan vara avvaktande och ha svårare att orientera sig – såklart borde vi prata med barnen som vet!

Internetanvändande, moralpanik och appar för barn

De flesta idag har uttryck som 'moralpanik' eller 'mediapanik' i sin vokabulär. Mediapanik handlar om känslor som driver tankarna och frågan, inte rationella reaktioner. Man är rädd att förlora något eller att det ska bli fel bortom räddning. Det som oftast glöms bort är att det ofta finns något att vinna i det man reagerar mot.

En (media)panik skapar framförallt spänningar mellan olika grupper och åsikter. Marginaliserade grupper eller åsikter blir utsatta och framställs som värre än andra, och sen efter ett tag så svänger det igen, eller normaliseras. Diskussionen kring användning av internet är i sig som en stor pågående panik, som underhålls av småpaniker. Det poppar upp appar eller sociala sajter som framställs som dåliga, eftersom någon kommit på sätt som de kan användas på negativa sätt, men grundproblemet är fortfarande barns skärmtid eller internetanvändande.

Elza om säkerhetsläget för barn och unga på internet

Det viktigaste man kan göra för sitt barn är att se till att familjen har ett bra samtalsklimat så att barnet får ställa frågor, komma med resonemang eller slå larm om det hänt något. Det finns inga vattentäta metoder för att skydda barn, annat än att försöka skapa förtroende så att de kan prata med vuxna om vad de gör på internet.

Barn med god självbild klarar sig bättre, och barn som är vana att använda internet klarar sig också bättre och

vet hur de ska hantera de situationer som uppstår.

Istället för att varna eller slå larm är det bättre att sätta sig in hur barn använder internet eller appar. Om de sidor eller appar som media varnar för verkligen är farliga, så kan vi inte överge barnen där! De kommer försöka använda dem ändå, och det bästa vi kan göra för att hjälpa till är att vara närvarande, själva sätta oss in i hur det fungerar. Ju fler vuxna som använder de appar som det varnas för, ju snabbare avdramatiseras de!

Elza om näthat

En viktig del för att kunna motarbeta någonting är att sätta namn på det, så på det viset var det viktigt när termen 'näthat' kom till. Samtidigt kom det att täcka in en stor bredd av hat, allt från negativa kommentarer till rena dödshot eller hatkampanjer. I samhället finns en tendens att hitta ett negativt fenomen, och sen få just unga att sluta med det – fast det inte alls är representativt för unga specifikt.

Elza delar in näthatet i två kategorier:

Personligt hat: det finns en relation mellan den som utsätter och den som är utsatt, tex från skolan, och hatet/mobbningen är personlig. Det är detta som barn oftast utsätts för. De kränkningar som försiggår på skolan har flyttat ut på internet, eftersom det är där vi socialiserar.

Politiskt hat: att bli utsatt för hat på grund av kön, åsikter, sexuell läggning. Vanligare bland vuxna, och de två parterna känner förmodligen inte varandra. Det kan också vara en person som hatar en kändis eller offentlig person.

Hat på internet är varken nytt eller speciellt, det är ett uttryck för det hat som genomsyrar samhället. Kvinnohat är ingen ny företeelse, det som är nytt är att det

blir extra tydligt när det exponeras på internet. Kanske är Internet bara en ny kontaktyta, funderar Elza, och de åsikter som exponeras på nätet har tidigare uttrycks i slutna sällskap, men inte nått en större publik.

För att lösa problemet behöver vi inte leta efter någon som är skyldig, utan vi behöver identifiera och motarbeta de destruktiva normerna. Det finns en upplevelse av att det finns en typ, en sorts person som mobbar eller hatar. Men destruktiva normer är något som alla tillsammans upprätthåller när de inte utmanas. Att demonisera hataren leder inte till något positivt, då utses en syndabock och vi skyller på den – det är bekvämt, men det leder inte till något positivt. Istället är det viktigt att se till sig själv, i vilka situationer är det jag som upprätthåller hatet, t.ex. genom det jag delar eller gillar på Facebook, historierna jag berättar på fikat. Det som bidrar till vårt gemensamma samtalsklimat.

Elza om nätkärlek

Men andra sidan då? Det förekommer också kärlek på internet. Elza menar till och med att om det gick att mäta hat och kärlek på internet, så skulle det vara mer kärlek. Om internet bara var destruktivt, skulle internetanvändningen öka år efter år?

Elzas definition av nätkärlek är: alla vänskapliga uttryck på internet. Från att gilla något någon gjort, dela det på Facebook, visa solidaritet mot personer i svåra situationer. Kärleken i sig är inte någon motvikt till hatet, men det är viktigt att belysa att det är mycket kärlek också, för att ge legitimitet till de svaga grupperna i samhället som använder internet – barn, flickor – som genom digitalisering har fått bättre möjlighet att höras. All internetforskning visar att det som sker på internet flyttar ut i samhället också, då är det ju bättre med kärlek!

Elza om regler kring skärmtid

Att internet är farligt är inte ett bra skäl att begränsa skärmtid. Legitima skäl att begränsa skärmtid kan vara rent praktiska saker:

- Surf är dyrt, och alla har inte råd.
- Det finns bara en surfplatta/dator i familjen
- Ljuset från skärmar gör oss pigga, så skärmanvändning på kvällen kan störa sömnen.

Rent generellt finns inga bra övergripande regler som passar alla barn, utan för varje barn måste föräldrarna göra en individuell bedömning. Viktigt att i bedömningar försöka identifiera vad som är moralism och vad som speglar verkligheten.

Är det inte viktigt att ha tråkigt som barn, för att utveckla sin fantasi och lära sig tålmod? Blir de inte överstimulerade av alla dessa skärmar?

”Att ha tråkigt är inte ett väl definierat begrepp, det kan vara olika för olika personer. Den forskning som finns bygger på enskilda berättelser eller anekdoter. Sett på stora grupper av människor, vad händer när de har tråkigt? Vissa blomstrar och kommer på massa olika grejer för att sysselsätta sig själva. Den andra gruppen går in i självdestruktiva beteenden, t.ex. missbruk. De berättelser vi hör är de som frodas av att ha tråkigt, men det finns ju de som far illa. Rent generellt är det inget som visar att små barn blir överstimulerade av skärmar/surfplattor.”

Det är väldigt lätt att säga om en annan grupp än en själv att de ska ha tråkigt...

Synen på unga

Unga och vuxna pratar förbi varandra och ett skäl är panikerna, men ett annat är synen på unga. Elza menar att det finns en maktstruktur som bygger på ålder. På engelska kallas det 'childism', vilket Elza översatt till 'juvenism'. Det är okej att gissa att det är ungdomar som ligger bakom när något går fel – ner-skräpning, graffiti, etc. Men om man sa så om vilken annan grupp som helst skulle det upplevas som kränkande. Man kan uttrycka sig om ungdomar på ett helt annat sätt än om vuxna, eller andra grupper i samhället. Därför pratas det t.ex. om hur ungdomar använder internet, fast det inte finns ett enda sätt som representerar alla ungdomar.

Godartad juvenism: Barn är gulliga och man behöver inte lyssna på dem.

Elakartad juvenism: Ungdomar är ett problem på grund av si eller så.

Det blir en dubbelbestraffning: unga beskylls för näthat utan grund, men de får också skit för att de gillar för mycket på Facebook och Instagram.

Ett annat bra exempel på juvenism är hur vi pratar om selfies, vilket ofta varit i nedsättande, negativa ordalag. Framförallt unga tjejer började ta selfies, och unga tjejer har lågt socialt värde (pojkband som har fans som är tonårstjejer har låg status, men Ulf Lundells fans tar del av finkultur). Selfies beskylls även för vissa övergripande sociala problem – sexism, utseendefixering, själviskhet. Ingen tycker att Van Gogh bidrog till en självisk kultur, fast fenomenet självporträtt egentligen är samma då som idag.